

• TRIDUUM •

TRĪS SVĒTĀS DIENAS

Triduum (gatavojamies Lieldienām)

Ko nozīmē šie vārdi? Tādu latviešu valodā taču nav. Jā, tik tiešām – nav. Tādēļ šajā rakstā mēģināšu paskaidrot šo vārdu jēgu. Tiem ir patiesi dziļš saturs.

Dzīvojam valstī, kurā it kā nav noteiktas vadošas kristīgās konfesijas. Tomēr sabiedrībā par tādu tiek uzskatīta luterāņu Baznīca. Tai ir liela ietekme uz sabiedrisko dzīvi un cilvēku uzskatiem. Šīs konfesijas nostāja faktiski ietekmē arī visu pārējo Baznīcu svētku izpratni un to pārdzīvošanu. Masu saziņas līdzekļos tiek pieminēti luterāņiem (pārsvarā) nozīmīgi svētki un lietoti luterāņu liturģiskie nosaukumi. Tas attiecās arī uz Lieldienu svinēšanu – varēsīm dzirdēt par Lielo (Ciešanu) piektdienu un Kristus augšāmcelšanās svētkiem. Bet vai tas ir viss, ko kristieši šajās dienās pārdomā?

Kaut gan interesanti būtu apskatīt dažādu konfesiju Lieldienu svinēšanas veidus, tomēr tā kā šis portāls ir veltīts īpaši katoļiem, tad šeit apskatīsim “mūsu” Lieldienas. Katoļu Baznīcā ar vārdu Lieldienas neapzīmē kādu vienu vai divas dienas, bet pat veselas trīs dienas – latīņu valodā saucam tās par Triduum (burtiski – trīs dienas). Kādas dienas? Lai to saprastu, ir vajadzīgs īss ieskats liturģisko kalendāru un laika skaitīšanas veidu pasaulē.

Kristīgajā pasaulē skaitām dienas no pusnakts līdz pusnaktij, tas nozīmē,

ka pusnaktī pārejam uz nākošo dienu. Taču jūdi skaita laiku citādāk – katra nākošā diena sākas plkst. 18:00 (pēc mūsu laika, jo viņiem tad ir 00:00), tad 12 stundas ilgst nakts un 12 stundas diena. Praktiski tas nozīmē, ka, piemēram, mūsu pirmdienas vakars (sākot no 18:00) jūdiem ir jau otrdiena – protams, šeit runājam par liturģisko laika skaitīšanu.

Katoļu Baznīca svētku svinēšanā ir saglabājusi jūdu laika skaitīšanas veidu. Diemžēl sakarā ar to mums ir neliels apjukums liturģisko dienu skaitīšanas un to nosaukumu ziņā. Jo īpaši labi to varam redzēt, apskatot Triduum piemēru. Mēs esam pieraduši teikt Lielā ceturtdiena, Lielā piektdiena, Lielā sestdiena, Kristus augšāmcelšanās svētdiena. Vienkārši saskaitot, sanāks četras dienas. Tomēr, ja paraudzīsimies no jūdu laika izpratnes puses, tad ir tikai trīs dienas (naktis-dienas): piektdiena, sestdiena un svētdiena.

Taču lietas būtība nav tajā, kā mēs saucam šīs dienas, vai kā mēs tās skaitām, bet gan tajā, ka šīm dienām ir īpašs raksturs. Nosaukums Triduum nav izvēlēts nejauši. Katoļu Baznīcā tulkojam to kā Trīs svētās dienas, bet šāds tulkojums neizsaka lietas būtību. Šķiet, vistuvāk latīņu valodas vārdam būtu Trijdiena vai arī Trīsdiena (bet latviešu valodā, ja nemaldos, tādu vārdu nav). Tomēr – pat latīniskais nosaukums runā par to, ka šīs trīs dienas veido it kā vienu dienu. Ir svarīgi to apzināties. Liel-

dienu svinēšana ilgst trīs naktsdienas – tā sākas Lielās ceturtdienas vakarā (18:00) un beidzas Kristus augšāmcelšanās svētdienas vakarā (18:00).

Šo triju nakts-dienu vienotība īpašā veidā izpaužas lūgšanu norisē. Mēs, katoļi, katru svēto Misi iesākam un beidzam ar krusta zīmi. Triduum laikā šādas krusta zīmes ir tikai divas reizes: Lielās ceturtdienas dievkalpojuma sākumā un Lieldienu vigīlijas (sestdienas vakarā) beigās! Triduum ir īpašs dievkalpojums – viens dievkalpojums, kas ilgst trīs dienas. Tieši tādēļ labākai Lieldienu noslēpuma – mūsu ticības stūrakmens – izpratnei ir ļoti svarīgi censties (pēc iespējas) piedalīties visos Lieldienu dievkalpojumos.

Paskatīsimies tagad, kas notiek mūsu baznīcās šajās nakts-dienās. Diemžēl dažādu apstākļu dēļ (piemēram, priesteru trūkums) ne visu, par ko šeit lasīsim, ir iespējams īstenot mūsu baznīcās, īpaši laukos. Tomēr tas nenozīmē, ka nav iespējams uz zināt, kā varētu būt un pēc kā tiecāmies.

Pirmā Lieldienu nakts-diena

Lieldienas sākas ar Kunga Pēdējo vakariņu misi, kas notiek Lielās ceturtdienas vakarā. Šajā dievkalpojumā mēs atceramies Vissvētākā Sakramenta iestādīšanu, tas ir, to vakaru, kad Kungs Jēzus atstāja sevi pašu mācekļiem (arī mums) zem maizes un vīna zīmēm, kā arī priesterības

sakramenta iestādīšanu. Tāpēc, Lielajā ceturtdienā, ienākot baznīcā, varam pamanīt, ka tabernakuls (vieta, kur parasti tiek glabāts Vissvētākais Sakraments) ir tukšs, kā arī to, ka altāris ir atsegts – īsi sākot, “Vissvētākā Sakramenta vēl nav”. Priesteris ir tērpts baltā svētku ornātā. Lūgšanas, kā parasti, sākas ar krusta zīmi, grēku nožēlas aktu un himnu Gods Dievam augstumos. Līdz šim brīdim baznīcā skan ērģeles (vai citi instrumenti), bet vēlāk tos vairs neizmantojam, izņemot gadījumu, ja draudze patiešām nav spējīga dziedāt bez muzikāla pavadījuma. Tālāk seko dienas lūgšana un sākam lasīt izvilikumus no Svētajiem Rakstiem. Lasām par notikumiem, saistītiem ar Pēdējām vakariņām. Pēc sprediķa (homīlijas) notiek “kāju mazgāšanas” rīts, t.i., priesteris mazgā kājas divpadsmit vīriešiem, līdzīgi kā Kristus to ir darījis divpadsmit apustuļiem Pēdējo vakariņu laikā. Tālāk dievkalpojums turpinās kā parasti. Dievkalpojuma nobeigumā nav svētības, bet tikko konsekrētais Vissvētākais Sakraments tiek pārņemts uz Kristus ciešanu altāri. Mēs esam aicināti, lai (visu nakti līdz pat piektdienas dievkalpojumam) pie šī altāra pārdomātu notikumus, kas risinājās Ģetsemanes dārzā. Var teikt, ka kopīgajās lūgšanās notiek “pārtraukums”, bet dievkalpojumu turpinām individuāli (vislabāk uz maiņām, jo mums ir vajadzīga atpūta – kaut gan diez vai mācekļi mierīgi aizgāja gulēt, kad Kristus

tika apcietināts). Atkal tiek atsegti baznīcas altāri un, ja iespējams, aiznesti krusti (ja ne, tad tie ir aizsegti) – tā ir zīme tam, ka Kristus ir paņemts prom.

Kopīgās lūgšanas atsākas Lielajā piektdienā, ieteicams ap 15:00, jo tā ir Kristus nāves stunda. Dievkalpojums iesākas bez krusta zīmes, un priesteris, tērpts sarkanā (ciešanu) ornātā, pagodina altāri (tas ir Kristus simbols), noliecoties tā priekšā. Pēc tam viņš nometas uz vaiga (vai arī ceļos), bet mēs visi – ceļos, un brīdi klusumā lūdzamies. Tad piecēlušies turpinām dievkalpojumu ar dienas lūgšanu. Tai seko Dieva Vārda liturģija, kuras laikā lasām fragmentus no Svētajiem Rakstiem par Kristus ciešanām un nāvi. Evaņģēlija lasīšanas laikā pēc vārdiem par Kristus nāvi visi nometamies ceļos un brīdi pavadām klusā lūgšanā. Pēc sprediķa (tomēr tāds var arī nebūt) seko īpaša Vispārējā lūgšana. Parasti šīs lūgšanas aizlūgumus dzied diakons. Pēc katra aizlūguma seko īpašalūgšana. Lūdzamies par svēto Baznīcu, pāvestu, visām Baznīcas kārtām (bīskapiem, priesteriem, diakoniem, klostermāsām un brāļiem un visiem ticīgajiem), par katehumeniem (tiem, kas gatavojas kristības sakramentam), kristiešu vienību, ebreju tautu, tiem, kas netic Kristum, tiem, kas netic Dievam, par valstu vadītājiem un par cietējiem.

Pēc Vispārējās lūgšanas seko Krusta godināšanas rīts. Tas var sākties

divos veidos. Parasti, pie altāra tiek pienests aizsegts krusts, kurš pakāpeniski tiek atsegts, trīs reizes dziedot: “Lūk, Krusta koks, kurā pacelts pasaules Pestītājs!” un katru reizi mēs atbildam: “Nāciet, godināsim viņu”. Pēc katras mūsu atbildes, krusts tiek pacelts godināšanai. Otrs godināšanas veids ir atsegta krusta ienešana, trīs reizes apstājoties (pie baznīcas durvīm, baznīcas vidū un pie altāra), attiecīgi dziedot minēto tekstu un paceļot krustu. Tad seko krusta godināšana. Priesteris un ticīgie procesijas veidā tuvojas Krustam un atdod tam godu, vienreiz palokot ceļus, vai izrādot kādu citu cieņas zīmi saskaņā ar vietējiem ieradumiem, piemēram, krustu noskūpstot.

Tad seko trešā šī dievkalpojuma daļa, proti, Svētā Komūnija. Altāris tiek apsegts, Vissvētākais Sakraments tiek atnests un viss notiek kā parastā svētā Misē. Tomēr šajā dienā nav svētās Mises!!! Mēs turpinām vakar aizsākto dievkalpojumu. Pēc Komūnijas, Vissvētākais Sakraments tiek ielikts monstrancē un svinīgā procesijā tiek pārnesti uz Kristus kapa altāri. Tur beidzas šīs dienas kopīgās lūgšanas un arī šoreiz netiek dota beigu svētība. Altāris atkal tiek atsegts, bet mēs esam aicināti palikt pie Kristus, jo lūgšanas turpinās individuāli līdz Lielās sestdienas vakaram.

Otrā Lieldienu nakts-diena

Tā sākas piektdienas vakarā. Tas ir Baznīcas raudāšanas laiks. Lūk, Kristus ir miris. Labais Jēzus mums ir atņemts. Bet tas ir arī cerības laiks, jo taču Kristus pats teica, ka trešajā dienā Viņš augšāmcelsies. Ticības apliecinājumā šo laiku īsi apzīmējam ar vārdiem, ka Kristus ir “nokāpis ellē”.

Lielā sestdiena ir vienīgā diena gadā, kad no liturģiskā viedokļa nekas nenotiek. Tomēr visu laiku esam aicināti turpināt lūgšanas pie Vissvētākā Sakramenta individuāli.

Trešā Lieldienu nakts-diena

Sestdien vakarā, pēc saulrieta, sākas vissvinīgākais no visiem dievkalpojumiem, kāds vien mums ir. Sākas Lieldienu vigīlija. Vigīlija ir vārds no latīņu valodas un nozīmē “būšanu” nomodā. Ir jābūt nomodā, jo kā gan var “palaist garām” šo nakti, kad Kristus ir augšāmcēlies!!! Lūgšanas sākas ar Gaismas ritu pie ugunskura ārpus baznīcas. Svarīgi, lai patiešām visi sapulcētos pie ugunskura, jo taču lūdzamies visi kopā (protams, ja kāds nevar staigāt, lai paliek baznīcā). Šajā vakarā katram no mums jāierodas ar sveci (vislabāk ar savu kristības sveci), bet ja mums sveces nav, tad varbūt tomēr varam kādu iegādāties un kaut kā apzīmēt, lai tā mums kalpotu katru gadu. Arī šoreiz mūsu lūgšanas netiek iesāktas ar krusta zīmi, jo tās turpina to pašu dievkalpojumu, kuru iesākām Lielajā ceturtdienā. Priesteris, tagad jau tērpts baltā svētku or-

nātā, svētī uguni, taču neapslacina to ar svētīto ūdeni. Tā ir jaunā uguns – Dieva, Svētā Gara, Mūžīgās uguns simbols, un no tās arī viss iesākas. No šīs uguns tiek iedegta Lieldienu svece. Tā ir liela izmēros un, iespēju robežās, izgatavota no tīra vaska. Šī svece ir īpaša – tā ir Kristus simbols. “Tā dāvā visiem savu gaismu un tomēr neko nezaudē no sava mirdzuma” (fragments no Lieldienu slavas himnas). Šī svece vienmēr ir klāt, kad notiek kristības, tieši no tās aizdedzam savas kristības sveces, tā mums ir arī klāt, kad atvadāmies no šīs pasaules. Uz šīs sveces ir dažādi simboli, kurus parasti jau iepriekš sagatavojam un uzliekam, jo vienkārši vēlamies, lai tie būtu skaisti (svecē nemaz nav tik vienkārši kaut ko ieurbt). Simboli ir šādi: krusts, divi grieķu alfabēta burti, kurus lasām alfa (augšā) un omega (apakšā), četri cipari, kas veido pašreizējā gada skaitli, un pieci čiekuri, kas simbolizē piecas Kristus brūces. Vislabāk, ja uz sveces tomēr nav nekā – tad priesteris ar irbuli iezīmē krustu sveces vaskā, sakot sekojošus vārdus: “Kristus vakar un šodien” (iezīmē krusta vertikālo līniju), “Sākums un Beigas” (iezīmē krusta horizontālo līniju). Pēc tam viņš virs krusta ieraksta grieķu burtu alfa (tas ir pirmais grieķu alfabēta burts), sakot “Alfa”, bet zem krusta – burtu omega (tas ir pēdējais grieķu alfabēta burts), sakot “un Omega”. Tālāk tiek ierakstīti četri pašreizējā gada cipari, kam seko vār-

di: "Viņam pieder laiks / un mūžība. / Viņam gods un valdīšana / visos mūžu mūžos. Amen." Pēc simbolu un zīmju ierakstīšanas priesteris iesprauž Lieldienu sveces vaskā piecus smaržzāļu graudus (čiekurus) krusta veidā, teikdams: "Ar savām svētajām / un goda pilnajām brūcēm / lai mūs sargā / un glabā / Kungs Jēzus Kristus. Amen." Skatoties uz pašu Lieldienu sveci vien, varam jau tik daudz pārdomāt. Kristus bija vakar un ir šodien, Viņā viss sākas un viss beidzas, Viņš ir pirmais un pēdējais, Viņam pieder laiks un mūžība, gods un valdīšana. Ar Viņa brūcēm esam glābti.

Tad no jaunās uguns priesteris iedez Lieldienu sveci, sacīdams: "Lai Kristus, augšāmcēlies godībā, apgaismo cilvēku sirdis un prātus". Tālāk seko procesija ar Lieldienu sveci. Vēl pie ugunskura esot, priesteris paceļ sveci, dziedādams: "Kristus gaisma", uz ko visi atbildam: "Pateicība Dievam", un dodamies gājienā, kura priekšgalā tiek nesta svece. Pie baznīcas durvīm, paceļot sveci, otro reizi tiek dziedāts: "Kristus gaisma", bet mēs atkal atbildam: "Pateicība Dievam". Tad visi aizdedzam savas sveces no Lieldienu sveces (nevis no sērkokļiem vai šķiltavām) – gaismu nododam viens otram un turpinām gājienu. Ienākot baznīcā pamanām, ka apgaismojums ir izslēgts. Kad visi ir sapulcējušies, priesteris, stāvot pie altāra, pagriežas pret tautu un, atkal paceļot augšup Lieldienu sveci, dzied

trešo reizi: "Kristus gaisma". Mēs atbildam: "Pateicība Dievam". Šai brīdī baznīcā tiek iedegts apgaismojums. Skatoties uz šo procesiju kopumā, varam redzēt, ka Kristus gaisma ienāk pasaulē. Sāpumā tumša nakts un jaunā uguns, tad viena svece – Kristus, mūsu sveces – mēs, un visas baznīcas gaismas – pasaule. Pie Gaismas rita pieder arī Lieldienu slavas himna, kurā Baznīca izsaka savu prieku par tām žēlastībām, ko Kristus ir atnesis ticīgajiem. Šī himna var būt dziedāta vai arī lasīta. Tā ir ļoti skaista un dziļa. Aicinu pacensties ieklausīties tās tekstā. Himnas beigās varam nodzēst sveces un apsēžamies, lai piedalītos Dieva Vārda liturģijā.

Šajā naktī uzklusām un pārdomājam vairāk lasījumus nekā parastā svētku dienā vai arī svētdienā. Kopumā ir paredzēti deviņi lasījumi (parasti ir "tikai" trīs), proti, septiņi no Vecās Derības un divi no Jaunas Derības. Pastorālo apsvērumu dēļ var lasījumu skaitu samazināt, bet mazāk par četriem nedrīkst būt. Lasīšanai paredzētie Svēto Rakstu fragmenti ir ņemti no dažādām Bībeles grāmatām un tagad daudz par tiem nerakstīšu. Galvenais, lai zinātu, ka tie stāsta par galvenajiem notikumiem pestīšanas vēsturē vai arī skaidro mūsu ticības pamatus. Pēc katra lasījuma seko psalms un lūgšana, kuras laikā stāvam kājās. Tomēr pēc septītā lasījuma no Vecās Derības, psalma un lūgšanas, notiek kaut kas neparasts. Lūk, sākam dziedāt

himnu Gods Dievam augstumos. Atkal skan ērģeles un baznīcas zvani, pasauli piepilda prieks. Beidzas Vecās Derības pravietojumi un pasaulē ienāk Kristus, jo šī himna mums atgādina par Kristus dzimšanas svētkiem. Tālāk seko dienas lūgšana un tiek lasīts fragments no sv. Pāvila vēstules romiešiem, kurā ir teikts par mūsu visciešāko vienotību ar Jēzu Kristu – caur kristību esam iegremdēti Viņa nāvē un kopā ar Viņu arī dzīvosim mūžīgi. Tad, pēc vairāk nekā četrdesmit dienu pārtraukuma, baznīcā atskan dziedājums Alleluja – tas ir prieks par Kristus augšāmcelšanos, un tiek lasīts fragments no Evaņģēlija, kas stāsta par šo notikumu. Tūlīt pēc Evaņģēlija lasījuma priesteris saka homīliju un pēc tās uzsāk Kristības liturģiju.

Priesteris dodas pie kristību avota (ja tāds baznīcā ir un ja tas ir aizsniedzams ticīgo skatieniem). Citādi trauks ar ūdeni tiek ienests un nolikts uz galdiņa pie altāra. Tad tiek aicināti katehumeni, ja tādi ir. Viņus atved krustvecāki. Ja ir kristāmi mazi bērni, tad vecāki kopā ar krustvecākiem viņus atnes sapulcējušās Baznīcas priekšā. Neatkarīgi no tā vai ir kristāmie vai nē, tiek uzsākta Visu Svēto litānijas dziedāšana. Šīs litānijas laikā visi stāvam kājās, jo ir Lieldienu laiks! Tad tiek svētīts kristības ūdens. Attiecīgā lūgšana parasti ir dziedāta, un tās beigās ūdenī tiek iegremdēta Lieldienu svece – Dievs caur Kristu svētī ūdeni un dod Svēto

Garu. Ja ir kristāmie, seko kristības. Pēc tam notiek kopīga mūsu kristības solījumu atjaunošana. Stāvēdami kājās un turot rokās iedegtas sveces (patiešām ir labi, ja tās ir mūsu kristības sveces vai vismaz katru gadu tās pašas – jo tas skaidrāk atklāj saistību starp Lieldienām un mūsu kristību), atsakāties no ļaunā gara un apliecinām mūsu ticību, kopīgi atbildot uz priesteru uzdotajiem jautājumiem. Beigās tiek aplacīti ar svētīto ūdeni, tāpat kā tas dažviet notiek svētdienas Misē. Pēc vispārējās lūgšanas priesteris dodas pie altāra un parastā kārtībā uzsāk euharistisko liturģiju. Tālāk viss notiek kā parasti, un Mises beigās ir dota arī svētība – un tikai tad noslēdzas trīs dienu dievkalpojums!

Bet tā kā mēs gribam arī dalīties ar mūsu prieku par Kristus augšāmcelšanos ar citiem, notiek arī svinīga procesija, kurā tiek nesti Vissvētākais Sakraments, Lieldienu svece un augšāmcelušā Kristus statuļa. Šī procesija var notikt pēc vakara dievkalpojuma nobeiguma, vai arī pirms pirmās Svētās Mises svētdienā – vadoties pēc pastorālajiem apstākļiem.

Oskars Jabloņskis OP

<http://www.katedrale.lv/index.php?id=2992>

